

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλίας Δασκαλάκη
Αθήνα, Επτάλοφος, 1991, σελ. 1-764

Αντώνη Δ. Μαγγανά

Ασφαλώς ο αριθμός των συμμετοχών στον Τιμητικό Τόμο για τον Ηλία Δασκαλάκη, που φτάνει τις 30, και η ποιότητά τους υποδηλώνει την εκτίμηση και αγάπη που έτρεφαν όλοι αυτοί οι άνθρωποι στον διακεκριμένο επιστήμονα. Η ποικιλία δε των θεμάτων δείχνει καθαρά πόσο πολύπλευρη προσωπικότητα υπήρξε ο Ηλίας Δασκαλάκης, ο ακούραστος αυτός εργάτης του πνεύματος «που διακρίθηκε από νωρίς για τη διεισδυτικότητα των θεωρητικών του αναλύσεων και την ικανότητά του να οδηγείται σε δημιουργικές συνθέσεις.»¹

Η προετοιμασία του Τιμητικού αυτού Τόμου πήρε αρκετό χρόνο πράγμα που οφείλεται κυρίως σε τεχνικούς λόγους και στην επιθυμία πολλών να συμμετάσχουν στο υπό κρίσιν έργο. Το Σύγγραμμα αποτυπώνει τις απόψεις των συγγραφέων όταν υπέβαλαν τα κείμενά τους. Συγχαρητήρια πάντως αξίζουν στον Καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη για τη γενική εποπτεία του έργου καθώς και τους συνεργάτες του Τομέα εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Β. Αρτινοπούλου, Α. Αστρινάκη και Τ. Σεράση για την επιμέλεια έκδοσης.

Και αυτή τη φορά θα προτιμήσουμε μία πολύ συνοπτική παρουσίαση των διαφόρων εργασιών προσφέροντας έτσι τη δυνατότητα στους αναγνώστες να συμβουλευτούν τον Τόμο για τις εργασίες που τους ενδιαφέρουν ιδιαίτερα. Τα κείμενα παρουσιάζονται με αλφαβητική σειρά των ονομάτων των συγγραφέων (με βάση το ελληνικό αλφάβητο).

Ο Καθηγητής Στ. Αλεξιάδης στο άρθρο του: «ο φόβος του εγκλήματος», δείχνει καθαρά ότι ο φόβος του εγκλήματος είναι ένα συναίσθημα που μας αφορά όλους εφόσον άλλος λίγο άλλος περισσότερο διατηρούμε ζωντανό αυτό το συναίσθημα στην καθημερινή μας ζωή μέσω των διαφόρων προφυλακτικών μέτρων (π.χ. διάφοροι εξοπλισμοί και άλλα μέτρα ασφαλείας). Τα μέτρα αυτά επηρεάζουν με τη σειρά τους αρνητικά τόσο τη διαπροσωπική όσο και τη δημόσια ζωή του ατόμου. Ο φόβος του εγκλήματος έχει συνέπειες στην χωροταξική κατανομή του αστικού πληθυσμού (μετακινήσεις πληθυσμών από εγκληματογόνες περιοχές) και γενικά πρόκειται για ένα φαύλο κύκλο.

1. Από το εισαγωγικό σημείωμα του καθηγητή Ιάκ. Φαρσεδάκη.

Στα σύγχρονα κράτη δικαίου, η λειτουργία της ποινής ως μέτρου γενικής πρόληψης, σε ατομικό επίπεδο αμβλύνει το φόβο θυματοποίησης και σε συλλογικό επίπεδο τροφοδοτεί και ενισχύει το συναίσθημα δημόσιας ασφάλειας.

Στο χώρο του δικονομικού δικαίου, η απάντηση της πολιτείας εκδηλώνεται με μία «αυστηροποίηση» της διαδικασίας (π.χ. η καθιέρωση το 1967 του μικτού κακούργιοδικείου).

Ο συγγραφέας, στην προσπάθεια του να καταστρώσει ένα ερευνητικό πρόγραμμα, δίνει στο τέλος του άρθρου ένα πολύ κατατοπιστικό πίνακα με τις κατευθύνσεις που πρέπει να μελετηθούν για μία αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική σχετική με το θέμα που πραγματεύεται.

Στο επόμενο δημοσίευμα, ο Καθηγητής Γ. Αντωνόπουλος πραγματεύεται για τη «μεγαλοψυχία», τη μεγίστη αριστοτελική αρχή, ως το «μέγιστο μάθημα» της δικαιοσύνης. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, το μεγαλείον του μεγαλόψυχου έγκειται στο ότι τελεί κάτω από την επιταγήν του μεγίστου, είναι μέγας, ολοκλήρωμα και αξιό το μέγιστο. Η μεγαλοψυχία είναι ανοικτή δύναμη, δύναμη δημιουργικής ελευθερίας που υπερβαίνει συνεχώς τον εαυτόν της. Ο μεγαλόψυχος εκφράζει ένα σύμβολο, ένα σύμβολο μεγαλείου και δυνάμεως το οποίο περιλαμβάνει όλες τις αρετές και εκφράζει δημιουργικά μέσα στη ζωή το ήθος, τη γνώση, την ελευθερία, το λόγο σε ένα μέγιστο βαθμό.

Ακολουθεί η παρουσίαση της Κοινωνιολόγου Βάσως Αρτινοπούλου που αφορά τις δυσκολίες συσχετισμού ανάμεσα σε ορισμένες μορφές παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και εμπειρίας παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης.

Ένα από τα ευρύτερα διαδεδομένα παραδείγματα είναι εκείνο της πορνείας, όπου από διάφορες έρευνες που έγιναν τα τελευταία 15 χρόνια, αναφαίνεται ότι το μέσο ποσοστό των πορνών που κακοποιήθηκε σεξουαλικά κατά την παιδική ηλικία ανέρχεται σε 75%.

Παρ' όλα αυτά, τα υπάρχοντα δεδομένα δεν μπορούν να παράσχουν απολύτως σίγουρα συμπεράσματα καθιστώντας την αξιολόγηση των τραυματικών εμπειριών προβληματική. Όπως ορθά τονίζει η συγγραφέας «απλά, στο ιστορικό μερικών ατόμων που χαρακτηρίζονται ως παρεκκλίνοντα, εμφανίζονται περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης. Ωστόσο, παραμένει άγνωστος ο αριθμός των θυμάτων που δεν εκδηλώνουν παρόμοιες μορφές συμπεριφοράς.» Απαιτείται η διεξαγωγή κλινικών και θυματολογικών ερευνών μεθοδευμένων και ορθά σχεδιασμένων που δεν θα περιορίζονται σε ήδη στιγματισμένες ομάδες.

Γι' άλλη μια φορά βλέπομε πως η εγκληματική ή παραβατική συμπεριφορά ξεφεύγει από κάθε προσπάθεια αυστηρής κατηγοριοποίησης δείχνοντας τη δυσκολία του προσδιορισμού ενός αιτιολογικού καθοριστικού παράγοντα μιας συγκεκριμένης εγκληματικής συμπεριφοράς. Ειδικά μάλιστα στις περιπτώσεις όπου τα θύματα είναι παιδιά.

Ο Λέκτωρ Α. Αστρινάκης, Δρ. Κοινωνιολογίας, πραγματεύεται για τη φύση και τους αντικτύπους των διαφόρων στερεοτύπων. Αξίζει να αναφέρουμε το παράδειγμα που ανακάλυψε ο *R. Merton* και το οποίο δείχνει πολύ παραστατικά τι είναι «στερεότυπο»:

«Για ποιο λόγο έχει ο Αβραάμ Λίνκολν τόσους θαυμαστές;

Επειδή έγινε πλούσιος, ήταν επιμελής, διψούσε για γνώσεις, σεβόταν πολύ το δίκαιο του μέσου ανθρώπου, ήταν ιδιαίτερα τολμηρός και η τόλμη τον οδήγησε σε εξαιρετικές επιτυχίες στην κοινωνική σκάλα.

Για ποιο λόγο αντιπαθούν τόσο τους Εβραίους;

Επειδή γίνονται πλούσιοι, είναι επιμελείς, διψούν για γνώσεις, σεβόταν ιδιαίτερα τα δίκαια του μέσου ανθρώπου, είναι τολμηροί και η τόλμη τους οδήγησε σε μεγάλες επιτυχίες στην κοινωνική σκάλα.

Κατά τον *Tajfel* η πιο έκδηλη ιδιότητα των «εχθρικών» στερεοτύπων συνίσταται αναμφίβολα στην ακαμψία τους, όπως επίσης και στην αντίσταση που παρουσιάζουν απέναντι στις πληροφορίες που (λογικά) τα ανατρέπουν.

Οι εχθρικές προκαταλήψεις και στερεοτυπίες διαμορφώνουν ένα φαύλο κύκλο: «η ύπαρξη της προκατάληψης όχι μόνον υποστηρίζει και επιβραβεύει την εχθρική κρίση, αλλά ταυτόχρονα κάνει αδύνατο τον έλεγχο της κοινωνικής «πραγματικότητας» πάνω στις κρίσεις αυτές. Οι τελευταίες ανατροφοδοτούνται και αποκτούν τη μορφή ενός όλο και πιο ολοκληρωμένου κοινωνικού μύθου.

Σε μία πολύ ενδιαφέρουσα παρουσίαση αλλά και κριτική της εξέλιξης της ιταλικής εγκληματολογικής επιστήμης προβαίνει ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Γένοας *Uberto Gatti* (στα αγγλικά). Και στην Ιταλία, η εγκληματολογία διήλθε από σοβαρή κρίση μετά την είσοδο των νέων, κοινωνιολογικής προέλευσης, εγκληματολογικών θεωριών (θεωρίες της αλληλόδρασης, συγκρουσιακές και άλλες).

Όσον αφορά την πανεπιστημιακή διδασκαλία της Εγκληματολογίας, παραδοσιακά, τα περισσότερα μαθήματα διδάσκονταν από τις Ιατρικές Σχολές. Η σημερινή εικόνα έχει κάπως αλλάξει. Ο αριθμός των εγκληματολογικών μαθημάτων αυξήθηκε όπως επίσης και ο αριθμός των καθηγητών με νομική κατάρτιση. Τέλος η διδασκαλία της εγκληματολογίας απλώνεται δειλά και έξω από τις Σχολές της Ιατρικής και Νομικής που παραδοσιακά την μονοπωλούσαν.

Όσον αφορά την έρευνα, μία πρόσφατη βιβλιογραφική συλλογή δείχνει ότι μετά το 1975 η ιταλική εγκληματολογική έρευνα φαίνεται να ευνοεί σε ποσοστό 55,2% των εργασιών, τις θεωρητικές προσεγγίσεις σε σχέση με την εμπειρική έρευνα.

Τα πλέον συχνά απαντώμενα θέματα αφορούν τη δυσπροσαρμοστικότητα και νεανική παραβατικότητα (25%) τις «φυλακές» και την ποινική με-

ταχείριση (21%) τα ναρκωτικά (14%). Η έρευνα γύρω από το οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

Μία γενική διαπίστωση είναι ότι η ιταλική εγκληματολογική θεωρία παρουσιάζει μία τάση προς τις αφηρημένες κατασκευές και έναν εκλεκτισμό των ειδικών επιστημόνων που συχνά στερούνται πραγματικής εξειδίκευσης.

Όσον αφορά την πρακτική είναι πολύ περιορισμένη και σχεδόν αποκλειστικά σε δύο τομείς: τις φυλακές και το σύστημα πρόληψης και μεταχείρισης της νεανικής παραβατικότητας. Στην Ιταλία, έγιναν στην πράξη πολύ λίγες αλλαγές στο απαρχαιωμένο σωφρονιστικό σύστημα που στηρίζεται στη φυλακή. Μερικές ελπίδες αναφαίνονται από την πρόσφατη ανάπτυξη τοπικών πρωτοβουλιών (κυρίως στις πόλεις της Β. Ιταλίας) που ευνοούν εναλλακτικές λύσεις στις παραδοσιακές πολιτικές και επικεντρώνονται στα προληπτικά και τα κατασταλτικά μέτρα για τους νέους παραβάτες.

Σημαντική υπήρξε η συμβολή των εγκληματολόγων στην κατάρτιση αυτών των προγραμμάτων.

Συμπερασματικά ο Καθηγητής *U. Gatti* διαπιστώνει ότι παρ' όλο που η Ιταλία θεωρήθηκε ως το λίκνο της Εγκληματολογίας, στην πράξη και για πολλές δεκαετίες, η επιστήμη εξακολούθησε να στηρίζεται σε αρχαϊκές και ξεπερασμένες έννοιες και παρουσίασε πολύ μικρή εξέλιξη. Μόνο πρόσφατα άρχισαν να πραγματοποιούνται ορισμένες αλλαγές οφειλόμενες κυρίως στην εξέλιξη της κλινικής εγκληματολογίας και στην ανάπτυξη της επιστήμης σε κοινωνικο - νομική βάση.

Όσον αφορά τη σχέση μεταξύ εγκληματολογίας και αντεγκληματικής πολιτικής, σημαντικά προβλήματα παραμένουν. Η επίδραση της εγκληματολογίας στη νομοθεσία εξακολουθεί να είναι πολύ περιορισμένη. Τα εμπειρικά στοιχεία των εγκληματολόγων πολύ σπάνια χρησιμοποιούνται για να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα των διαφόρων προγραμμάτων και νέων νομοθετημάτων. Ακόμα και στις λίγες περιπτώσεις όπου οι υποδείξεις των εγκληματολόγων βρίσκουν κάποια απήχηση αυτό γίνεται με σημαντική καθυστέρηση. Ως παράδειγμα αναφέρονται οι μεταρρυθμίσεις του 1975 σχετικές με το σωφρονιστικό σύστημα, μεταρρυθμίσεις που εισήγαγαν αρχές επηρεασμένες από την ιδεολογία της «μεταχείρισης» τη στιγμή που η ιδεολογία αυτή περνούσε τη μεγαλύτερη κρίση της.

Σήμερα υπάρχει ανάγκη για μία κριτική επεξεργασία των διαφόρων στοιχείων με τρόπο που δεν θα περιορίζεται στις θεωρητικές αναλύσεις αλλά θα αναφέρεται και στην ιταλική πρακτική.

Στο σημείο αυτό, ειδικά, βλέπομε μία σύγκλιση απόψεων με τους «οπαδούς» της «Εγκληματολογίας της πράξης» όρο που καθιέρωσε η *Ly-*

gia Negrier-Dormont,² υπέρμαχος των θεωριών του Maurice Cusson, που προσπαθεί να μετατρέψει σε πράξη, μέσω της νομοθεσίας ή της κοινωνικής πρακτικής, τα στοιχεία και συμπεράσματα που συνάγονται από τις διάφορες εγκληματολογικές έρευνες.

Και στην Ελλάδα, μόλις τα τελευταία χρόνια κλήθηκαν ειδικοί επιστήμονες να παρουσιάσουν τις απόψεις τους σε διάφορες προσπάθειες αναθεώρησης της ισχύουσας νομοθεσίας και πρακτικής.

Στην ουσία το φαινόμενο αυτό συνδέεται με τη δυσκολία εμφύτευσης ορισμένων καινούργιων αντιλήψεων που συνάγονται από τις έρευνες και τα στοιχεία και οι οποίες αντιμάχονται ορισμένα βαθιά ριζωμένα στερεότυπα. Οι άνθρωποι δεν μπορούν να τις αφομοιώσουν από τη μία μέρα στην άλλη. Αυτή η «αντίσταση» δεν μπορεί να καμφθεί παρά με το συντονισμό ενός συνόλου μέτρων και με κατάλληλη ενημέρωση. Ως παράδειγμα αυτής της αδυναμίας πρόσληψης νέων ιδεών και θέσεων μπορούμε ν' αναφέρουμε την περίπτωση της καναδικής νομοθεσίας που αφορά τη σεξουαλική επίθεση. Το 1983 έγιναν οι (ανάλογες με τις ελληνικές του 1984) μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν το βιασμό και διάφορες σεξουαλικές επιθέσεις. Έτσι δημιουργήθηκε το νέο αδίκημα της «σεξουαλικής επίθεσης» (agression sexuelle) που παρουσιάζεται σε τρεις μορφές διαφορετικής βαρύτητας: απλή σεξουαλική επίθεση, ένοπλη και βαρειά. Μετά από συντονισμένες ενέργειες και πληροφόρηση του κοινού από το Κράτος και τους ειδικούς οργανισμούς, διά μέσου εφημερίδων και Μ.Μ.Ε., ο αριθμός των παραπομπών στο ακροατήριο (renvois), ενώ για τα πέντε χρόνια προ των μεταρρυθμίσεων (1977-1982) παρουσίασε μία αύξηση της τάξης του 25%, στα πέντε επόμενα χρόνια μετά τις μεταρρυθμίσεις (1983-1989) η αύξηση ήταν της τάξης του 129% (σε επίπεδο Καναδά). Αυτό βέβαια δείχνει μια αλλαγή νοοτροπίας σε όλα τα επίπεδα.

Όμως, αν κοιτάξουμε στις λεπτομέρειες, θα δούμε ένα γλίστρημα που δείχνει, κατά τη γνώμη μας, την αντίσταση που υπάρχει απέναντι στην αλλαγή των στερεοτύπων. Έτσι, ενώ το 1983 ο αριθμός των καταγγελιών για αδικήματα της 1ης κατηγορίας (απλή σεξουαλική επίθεση) αντιπροσώπευε ένα ποσοστό 88% του συνόλου, τα αδικήματα της 2ης κατηγορίας (ένοπλη σεξουαλική επίθεση) ένα ποσοστό 7% και της τρίτης (βαρειά σεξουαλική επίθεση) ένα 5%, το 1989 τα αντίστοιχα ποσοστά έγιναν 96% για την 1η κατηγορία, 3% για τη 2η και μόλις 1% για την τρίτη.³ Φαίνεται λοιπόν καθαρά ότι, ακόμη και οι «ειδικοί» (αστυνομικοί, εισαγγελείς) έχουν στο μυαλό τους ένα σχήμα, μια ορισμένη εικόνα και ένα όριο

2. *Le crimologue dans la cite*, La Garenne Colombes, Editions europeennes Erasme, 1990 και η βιβλιοπαρουσίαση του συγγράμματος στην *Ελλ. Επιθ. Εγκλημ.* του 1992 (τ. 5-10).

3. Βλ. J. Roberts και A.Pires, «Le Renvoi et la Classification des infraction d' agression sexuelle». (1992) XXV. *Criminologie*, 27.

για την κάθε μορφή σεξουαλικής επίθεσης πράγμα που είχε διαπιστωθεί εξάλλου και πριν τις μεταρρυθμίσεις όταν οι περισσότερες περιπτώσεις βιασμών κατέληγαν σε απλή ασέλγεια ή απόπειρα βιασμού.

Βλέπουμε λοιπόν ότι οι διάφορες εγκληματολογικές και κοινωνιολογικές έρευνες, πολύ λίγο επέδρασαν στην αλλαγή της νοοτροπίας των εκπροσώπων των δικωτικών μηχανισμών. Χρειάζεται απαραίτητα ένα χρονικό διάστημα που ποικίλλει ανάλογα με τις περιστάσεις για να «περάσει» στον κόσμο η αλλαγή που επιφέρει μια ποινική νομοθεσία. Πάντως οι έρευνες, σωστά παρουσιασμένες στο κοινό, μπορεί ν' αποτελέσουν ένα παράγοντα «συντόμευσης» του χρόνου που χρειάζεται αλλά και μια πιό ορθολογική εξήγηση των αλλαγών που στοχεύει η νέα νομοθεσία. Πρέπει όμως να συνοδεύονται από τον κατάλληλο σχεδιασμό για να μπορέσουν να υλοποιηθούν. Πολλές φορές αναρωτηθήκαμε αν ο εγκληματολόγος δεν πρέπει να έχει γνώσεις «κυβερνητικής» για να μπορέσει να συντονίσει την εφαρμογή μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής που άπτονται ταυτόχρονα πολλών και διαφορετικών τομέων. Πρέπει να αποφύγομε να φτάσομε στο σημείο όπου οι επί μέρους ειδικοί μιας διεπιστημονικής ομάδας έρευνας θα μιλούν μια γλώσσα «ειδικών» που δεν θα είναι κατανοητή από τους άλλους.

Η επόμενη εργασία είναι η απόδοση στα ελληνικά του συγγράμματος της Καθηγήτριας Αλίκης Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου του σχετικού με τις ιδιαιτερότητες της γυναικείας εγκληματικότητας,⁴ συγγράμματος το οποίο παρουσιάσαμε σε εκτενή βιβλιοπαρουσίαση στην Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας όπου τονίζαμε:⁵ «Στο υπό κρίσιν βιβλίο [η συγγραφέας] μελετά το φαινόμενο της γυναικείας εγκληματικότητας μέσα στα πλαίσια του σεβασμού των βασικών δικαιωμάτων [...] Η κύρια αιτία της διαφοράς μεταξύ γυναικείας και ανδρικής εγκληματικότητας είναι κατά τη συγγραφέα η ξεχωριστή θέση και ο ξεχωριστός ρόλος της γυναίκας μέσα στην κοινωνία.

Πρόκειται για έργο ιδιαίτερα σημαντικό. Αποτελεί καρπό πολύχρονης πείρας και ενασχόλησης με το θέμα. Πεποίθησή μας είναι ότι θα αποτελέσει για τα επόμενα χρόνια σημείο αναφοράς σε διεθνές επίπεδο, σχετικά με τα ζητήματα που πραγματεύεται.»

Η Λέκτωρ του Παντείου Πανεπιστημίου Χρ.Ζαραφονίτου πραγματεύεται στην επόμενη δημοσίευση το θέμα των (ανα)παραστάσεων του κοινού για το εγκληματικό φαινόμενο. Ξεκινά με τη διαπίστωση ότι το κοινό αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα τόσο στην καταγραφή του εγκληματικού φαινομένου (καταγγελία εγκλημάτων) όσο και στην αντιμετώπισή

4. Alice Yotopoulos - Marangopoulos, *The peculiarities of female criminality and their causes*, London, Esperia Publications. 1992, σελ. 1-184.

5. (1990-1992) 5-10 *Ελλ. Επιθ. Εγκλ.* 337 επ.

του (πρόληψη εγκλημάτων, επανακοινωνικοποίηση εγκληματία, βοήθεια στα θύματα).

Εξετάζοντας τους κυριότερους παράγοντες διαμόρφωσης των παραστάσεων του κοινού γύρω από το εγκληματικό φαινόμενο αναφέρει πρώτα το φόβο του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα απασχολεί έντονα ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού. Το 1985, εννέα στους 10 ερωτηθέντες απαντούν με βεβαιότητα ότι η εγκληματικότητα αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Αυτό είναι ακριβές για ορισμένες κατηγορίες αδικημάτων, όπως εκείνα κατά της περιουσίας, δεν ανταποκρίνεται όμως στην πραγματικότητα όσον αφορά τη βαρειά εγκληματικότητα (ανθρωποκτονίες, βιασμοί).

Τις περισσότερες, πάντως, φορές ο φόβος του εγκλήματος βασίζεται σε μία αποσπασματική αντίληψη των πραγμάτων και διαφοροποιείται ανάλογα με την προσωπική και κοινωνική κατάσταση των υποκειμένων καθώς και το περιβάλλον μέσα στο οποίο εκδηλώνεται.

Υπάρχει ακόμη ο φόβος της θυματοποίησης ο οποίος παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις στο περιβάλλον των μεγάλων αστικών κέντρων. Το αστικό περιβάλλον παίζει καθοριστικό ρόλο αφού ο φόβος του εγκλήματος και η ανασφάλεια χαρακτηρίζουν ουσιαστικά τους κατοίκους των αστικών κέντρων. Πολύ σημαντικός είναι εξάλλου και ο ρόλος των ΜΜΕ στη διαμόρφωση των παραστάσεων του κοινού. Τα media παρέχουν συχνά μία συγκεχυμένη και ασαφή εικόνα του εγκληματικού φαινομένου. Το ίδιο το κοινό έχοντας αυτή την εικόνα καταφεύγει σε μεμονωμένες και σπασμωδικές αντιδράσεις χωρίς ένα ευρύτερο συντονισμό. Στην επίταση του φαινομένου συντελεί και η μικρή εμπιστοσύνη που τρέφει το κοινό στην Αστυνομία και τους μηχανισμούς της Ποινικής Δικαιοσύνης. Η αμφισβήτηση αυτή της δικαιοσύνης δείχνει μία κρίση αξιών και κοινωνικών θεσμών που θάπρεπε ν' απασχολήσει σοβαρά τους ασχολούμενους με το σχεδιασμό μιας αντεγκληματικής πολιτικής.

Τέλος πρέπει να προσέξουμε ώστε η κατασταλτική στάση του κοινού που βασίζεται κυρίως σε μία ανακριβή και ατελή γνώση της εγκληματικότητας και της ποινικής δικαιοσύνης, να μην εμποδίσει την επεξεργασία και εφαρμογή μιας αντεγκληματικής πολιτικής κοινωνικής επανένταξης.

Οι λέκτορες Πανεπιστημίου Ν. Θεοτοκάς και Ν. Κοταρίδης, στη δημοσίευσή τους «Πολιτικό σύστημα και οριοθέτηση της νομιμότητας» εξετάζουν εμπεριστατωμένα τη λειτουργία της αμνηστίας κατά την οθωνική περίοδο. Στόχος της εργασίας είναι η συμβολή στη μελέτη των συμπεριφορών των ενόπλων της Επανάστασης του 1821, που ποινικοποιούνται βάσει των νέων προτύπων προσδιορισμού και επιβολής της έννομης τάξης στο ελληνικό βασίλειο. Ειδικότερα μελετάται η χρήση της αμνηστίας ως μέσο εκτόνωσης των εμπλοκών που δημιουργεί η «παράνομη» δράση των ενόπλων.

Η επόμενη δημοσίευση του εισαγγελέα εφετών Λ. Καράμπελα είναι μία συνοπτική και πολύ ενδιαφέρουσα παρουσίαση σκέψεων και συμπερασμάτων από την έρευνα που πραγματοποίησε σε 43 περιπτώσεις τοξικομανών και που δημοσιεύθηκε στο έργο του συγγραφέα: «Ο τοξικομανής εγκληματίας, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 1988.

Πιστεύουμε ότι ο συγγραφέας πέτυχε το στόχο που είχε θέσει: Να δώσει μέσα από την παρουσίαση 40 περίπου υποθέσεων μία γενική άποψη για την εικόνα του σύγχρονου έλληνα τοξικομανή που έγινε και εγκληματίας. Ειδικότερα υπάρχουν στοιχεία σχετικά με το φύλο, την εμφάνιση, τη μόρφωση, την κατάσταση της οικογένειας, τη σωματική και ψυχική του υγεία, την προσωπικότητα, το επάγγελμα, το οικογενειακό του περιβάλλον, τις σεξουαλικές του σχέσεις, τον τόπο που μεγάλωσε και έζησε, την ηλικία από την οποία άρχισε τα ναρκωτικά και άλλα στοιχεία όπως τις αιτίες που τον ώθησαν να περάσει στην κατανάλωση αυτών των ουσιών, τη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας, τις προσπάθειες θεραπείας, τη στάση του περιβάλλοντός του.

Πρόκειται για μία πρωτότυπη και ουσιαστική συμβολή στο τόσο λεπτό και καυτό θέμα των ναρκωτικών. Αξίζει ν' αναφέρομε ορισμένα γενικά συμπεράσματα στηριγμένα στη μελέτη των ατομικών περιπτώσεων:

«[Σ]τον τόπο μας τοξικομανείς γίνονται συνήθως οι «διαφορετικοί» ή αλλιώς οι «προβληματικοί» νέοι [...].

Δηλαδή τοξικομανείς γίνονται οι λιγότερο ανθεκτικοί στις αντιξοότητες της ζωής, που δε νιώθουν ασφάλεια και σιγουριά, αλλά καταλαμβάνονται από άγχος.[....]

Επομένως αν δεν διαμορφώσουμε προσωπικότητες ισχυρές («μη προβληματικές»), που θα εμπνέονται και θα καθοδηγούνται από υψηλά ιδεώδη, δεν πρέπει να περιμένουμε μείωση της εξάπλωσης της χρήσης των ναρκωτικών, όσο αυστηροί και αν είναι οι νόμοι και η εφαρμογή τους.»

Ίσως μερικοί βιαστούν και θεωρήσουν τις απόψεις αυτές λίγο «ξεπερασμένες». Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι ο εισαγγελέας βρίσκεται πάντοτε στην πρώτη γραμμή. Οι δυνατότητες που του παρέχονται για μία βαθύτερη ανάλυση των ατομικών περιπτώσεων είναι μεγάλη. Αν δε προστεθεί και το στοιχείο της επιστημονικής κατάρτισης, της οξυδέρκειας και του ανθρωπισμού που χαρακτηρίζουν τον εισαγγελέα εφετών Λ. Καράμπελα, τότε πρέπει να δώσουμε μεγάλη προσοχή στις διαπιστώσεις του.

Εξάλλου, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται και πάλι μια στροφή προς τις παραδοσιακές και διαχρονικές αξίες τόσο σε προσωπικό όσο και σε οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο.

Ο Καθηγητής G.Kellens στο κείμενό του «Ψυχική υγεία και ποινική δικαιοσύνη» (στα γαλλικά) με επίκεντρο την προσωπικότητα του μεγάλου Βέλγου Dr. Vervaeck, μας εκθέτει τη δυσκολία που δημιουργεί η προ-

σπάθεια ταυτόχρονης εξυπηρέτησης των στόχων του τομέα της υγείας (ψυχικής) και του κοινωνικού ελέγχου.

Από τη μία πλευρά, ως εκπρόσωπος των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου, ο άνθρωπος εμφανίζεται όχι απλά ως συνεργάτης του συστήματος, αλλά ως πράκτορας. Από την άλλη πλευρά, στον τομέα της ψυχικής υγιεινής, εμφανίζεται να επιδιώκει την πρόοδο και τη χειραφέτηση του ατόμου.

Η διαπίστωση του Philippe Van Ermengen αποδίδει την πραγματικότητα και θα μπορούσε να εφαρμοσθεί κατ' αναλογία και για όλους τους κοινωνικούς επιστήμονες που εργάζονται στο χώρο της παραβατικότητας και της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς:

«Οι υπηρεσίες ψυχικής υγιεινής, όταν συνεργάζονται με τα δικαστήρια τελούν υπό καθεστώς εξαναγκασμού. Δέχονται ή οφείλουν να δεχθούν ασθενείς των οποίων η συμπεριφορά δεν πηγάζει από μια ελεύθερη επιλογή».

Το δίλημμα μεταξύ της θεραπείας και των προβλημάτων υγείας αφενός και της προστασίας του ατόμου και του κοινωνικού συνόλου αφετέρου, φαίνεται να οδηγεί σε αδιέξοδο καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολη τη συνεργασία ανάμεσα στους εργαζομένους στις υπηρεσίες (ψυχικής) υγιεινής και εκείνους στις υπηρεσίες της δικαιοσύνης. Η γλώσσα που μιλούν τελικά δεν φαίνεται να είναι ίδια.

Μια άλλη πτυχή του προβλήματος είναι ότι δεν μπορεί να είσαι ταυτόχρονα «στρατευμένος» και «επαγγελματίας». Υπάρχει κίνδυνος να περάσεις τα προσωπικά σου όνειρα στην πελατεία, η οποία θάπρεπε να διαθέτει μια πληρέστερη πληροφόρηση για την «πολιτική» κατεύθυνση του συγκεκριμένου Κέντρου που επισκέπτεται.

Για το μέλλον, ο καθηγητής Kellens προτείνει μια προσέγγιση των δύο κατευθύνσεων εφόσον και ο τομέας ψυχικής υγιεινής και εκείνος της δικαιοσύνης στοχεύουν τελικά την εξεύρεση «εναλλακτικών λύσεων». Η παραδοσιακή «καταστολή» θα δώσει τη θέση της σε μία προσπάθεια επανένταξης πάντοτε μέσα στα πλαίσια του σεβασμού του ατόμου και των οικείων του.

Η Λέκτωρ του Παντείου Πανεπιστημίου Α. Κουκουτσάκη στη δημοσίευση που ακολουθεί εκφράζει τις απόψεις της για το Νόμο 1729/87 θεωρώντας τον ως μία προσπάθεια εκσυγχρονισμού της καταστολής στο χώρο των ναρκωτικών.

Κατ' αρχάς διαπιστώνει μία ποιοτική διαφορά με τις προηγούμενες «ηθικές εκστρατείες» και μία προσπάθεια επαναπροσδιορισμού του προβλήματος.

Οι «καινοτομίες» του νέου νόμου δεν αποτελούν, κατά τη συγγραφέα, παρά εφαρμογές μιας εκσυγχρονισμένης αντίληψης για την καταστολή στο χώρο των ναρκωτικών, που εκφράζεται μέσα από μία διαδικασία ια-

τρικοποίησης της εμπειρίας των ναρκωτικών. Όταν υπερισχύει ο ιατρικός χαρακτηρισμός του προβλήματος, υπερισχύει και ο ιατρικός έλεγχος ως κύρια μορφή κοινωνικού ελέγχου. Αντίστροφα όταν υπερισχύει η ηθική καταδίκη της συμπεριφοράς, οι μορφές που παίρνει ο κοινωνικός έλεγχος έχουν κυρίως κατασταλακτικό χαρακτήρα. Οι δύο αυτές μορφές κοινωνικού ελέγχου άλλοτε συνυπάρχουν και άλλοτε εναλλάσσονται καθορίζοντας κάθε φορά το είδος της παρέκκλισης (έγκλημα ή ασθένεια).

Στην κριτική που ασκεί στον καινούργιο (τότε) νόμο, πιστεύει ότι θα μπορούσε να επιδειχθεί λιγότερη αυστηρότητα απέναντι στους λιανοπωλητές εμπόρους, τονίζοντας την ανάγκη διαχωρισμού του λιανοπωλητή από τον έμπορο έτσι ώστε να μην γίνεται ο χρήστης ναρκωτικών και πολύ περισσότερο ο τοξικομανής θύμα του πανικού μας.

Πεποίθησή της είναι ότι η «νόσος» (η τοξικοεξάρτηση) είναι περισσότερο ηθική παρά βιολογική πράγμα που αντικατοπτρίζεται και στις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις.

Όσον αφορά τον ορισμό των ναρκωτικών, ο έλληνας νομοθέτης προσπάθησε στην αρχή ν' αποφύγει το σκόπελο μη δίνοντας κάποιον. Τελικά όμως επελέγη ένας ορισμός, του οποίου τα κριτήρια (δράση στο ΚΝΣ και εξάρτηση) μπορούν κάλλιστα ν' αναφερθούν και σε ουσίες των οποίων η χρήση είναι νόμιμη όπως το τσιγάρο και το αλκοόλ. Εδώ η συγγραφέας θίγει το μεγάλο πρόβλημα της ασυνέπειας και της άνισης αντιμετώπισης ουσιών οι οποίες μπορεί να έχουν εξίσου βλαπτικά αποτελέσματα.

Πιστεύουμε ότι αν ο πολίτης δεν κατανοήσει γιατί υπάρχει η διαφορετική αντιμετώπιση (η χρήση στη μία περίπτωση είναι παράνομη, ενώ στην άλλη όχι μόνο δεν είναι, αλλά και ενισχύεται παντοιοτρόπως με μόνη εξαίρεση την εκστρατεία των τελευταίων χρόνων κατά του τσιγάρου), η αποτελεσματικότητα μιας νομοθεσίας κατά των ναρκωτικών είναι εξ' αρχής προβληματική.

Η συγγραφέας προτείνει μια αποποινικοποίηση της χρήσης ναρκωτικών, σε συνδυασμό με την υιοθέτηση μιας πλουραλιστικής αντίληψης για την ιατρική αντιμετώπιση της τοξικομανίας (με τη δημιουργία π.χ. προγραμμάτων προαιρετικής θεραπείας που να μπορούν πράγματι ν' απορροφήσουν αυτούς που επιθυμούν και έχουν ανάγκη αποτοξίνωσης ή και προγραμμάτων χορήγησης ναρκωτικών κατόπιν ιατρικής συνταγής).

Ο Καθηγητής Ν.Κουράκης και οι συνεργάτες του παρουσιάζουν στη συνέχεια την έκθεση για τη βία στα ελληνικά γήπεδα που περιλαμβάνει τη σημαντική και εμπεριστατωμένη έρευνα γύρω από το θέμα αυτό. Πρόκειται για μια εκτεταμένη δημοσίευση που περιέχει μελέτες δικογραφιών, συμμετοχική παρατήρηση, ερωτηματολόγια, τις απαντήσεις και την επεξεργασία τους μαζί με τα τελικά πορίσματα.

Τα τελευταία χρόνια αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους και στην ελληνική θεωρία και επιστήμη τέτοιου είδους, σωστά δομημένες, έρευ-

νες που επιτρέπουν μία βαθύτερη ανάλυση των προβλημάτων διευκολύνοντας έτσι σημαντικά την επιλογή των προσφορότερων μέσων για την αντιμετώπισή τους.

Λόγω του ότι έχουμε ασχοληθεί στο παρελθόν με το θέμα της βίας στον αθλητισμό, θα παρουσιάσουμε ορισμένα σημεία που τράβηξαν ειδικότερα την προσοχή μας.

Το πρώτο σημείο αφορά τη διαπίστωση ότι ο αθλητικός δικαστής αντιμετωπίζει τις υποθέσεις των ΠΑΕ που ευθύνονται για τα επεισόδια οπαδών τους με όχι ιδιαίτερα αυστηρό τρόπο. Αν και οι αποφάσεις του είναι καταδικαστικές σε ποσοστό 94,4%, εν τούτοις οι ποινές που επιβάλλει εκτιμώνται ως μάλλον ήπιες: κυρίως χρηματικές (σε ποσοστό 82,1%) και ποινές «αποκλεισμού γηπέδου» (10,4%) ή και τα δύο (σε ποσοστό 7,5%).

Οι δημιουργοί επεισοδίων είναι σχεδόν όλοι άγαμοι (ποσοστό 95%) και ένα σημαντικό ποσοστό είχε προβλήματα στο «σχολείο». Ιδιαίτερα αποκαλυπτικές υπήρξαν οι απαντήσεις των ερωτηθέντων για την έκταση της αφοσίωσης προς την ομάδα τους: Θα μπορούσαν να χειροδικήσουν εναντίον οπαδών άλλης ομάδας (35%), ή και εναντίον αστυνομικών (16,8%), καθώς και να φθάσουν μέχρι καταστροφής ξένης περιουσίας (8,5%). Τα συλλεγόμενα στοιχεία δείχνουν ότι οι ερωτηθέντες - μέλη σκληροπυρηνικών «θυρών» εμφανίζουν μία ιδιαίτερη και λίγο πολύ σταθερή τάση προς βίαιες εκδηλώσεις, επιθετικότητα και περιθωριοποίηση.

Στα γενικά συμπεράσματα της έρευνας διαπιστώνεται η ύπαρξη προβλημάτων στο οικογενειακό περιβάλλον των ερωτηθέντων πέρα από τα όρια του συνήθως συμβαίνοντος.

Οι οπαδοί πηγαίνουν στο γήπεδο για την υποστήριξη της ομάδας. Περισσότερο όμως για εκτόνωση. Οι τάσεις επιθετικότητας που χαρακτηρίζουν τη συμπεριφορά τους είναι η βαθύτερη αιτία ενώ μια φαινομενικά ή πραγματικά άδικη απόφαση του διαιτητού στη διάρκεια ενός κρίσιμου αγώνα είναι απλώς η θρυαλλίδα που πυροδοτεί την έκρηξη επεισοδίων. Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό ότι, κατά τη γνώμη των ερωτηθέντων, ο κυριότερος λόγος που συντελεί στη δημιουργία επεισοδίων είναι η «προκλητική συμπεριφορά των οπαδών της άλλης ομάδας» (25,8%) και όχι τόσο οι άδικες αποφάσεις των διαιτητών.

Επισημαίνεται επίσης ο ρόλος των επικεφαλής των ΠΑΕ οι οποίοι δεν κάνουν τίποτα για να συμβάλλουν στη δημιουργία «ηπιότερου κλίματος». Τονίζονται επίσης οι μεγάλες ευθύνες των αθλητικών συντακτών και του αθλητικού τύπου. Τέλος ευθύνες επιρρίπτονται στην κοινωνία ως σύνολο (αδιαφορία απέναντι στα προβλήματα των νέων) και την αθλητική πολιτική ηγεσία (παράλειψη θέσπισης των απαραίτητων μέτρων πρόληψης) ενώ τα υπάρχοντα κατασταλτικά - αστυνομικά μέτρα χαρακτηρίζονται από νομοθετική αυστηρότητα που όμως συνοδεύεται από μία δικαστική χαλαρότητα. Το τελευταίο όμως αυτό φαινόμενο οφείλεται, κατά τη γνώ-

μη μας, στο ότι οι περισσότερες κυρώσεις που προβλέπονται από το ν 1646/1986 «για την καταστολή της βίας στους αθλητικούς χώρους» είναι εξαιρετικά δύσκολο να εφαρμοστούν με αποτελεσματικότητα στην πράξη.

Στο κεφάλαιο των προτάσεων ενδιαφέρον παρουσιάζει το «Κύπελλο του καλώς αγωνίζεσθαι» που θα απονέμεται στις 3 καλύτερες ομάδες που διέπρεψαν στην αγωνιστική απόδοση, την ποιότητα του ήθους και την ποιότητα του θεάματος. Σημαντική βοήθεια θα προσέφερε αν η Πολιτεία αντιμετώπιζε με περισσότερο ενδιαφέρον και στοργή το πάθος αυτών των παιδιών για το ποδόσφαιρο. Τέλος, σε μακροπρόθεσμο και ευρύτερης εμβέλειας πλαίσιο, η ερευνητική ομάδα θεώρησε αναγκαίο να προγραμματισθεί η εισαγωγή μαθήματος αθλητικής αγωγής και η ανάπτυξη του σχολικού αθλητισμού.

Στο άρθρο του Επικ. Καθηγητή Μ. Μαδιανού, του Κέντρου Κοινωνικής Ψυχικής Υγιεινής, της Ψυχιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, με τίτλο «Η κοινότητα, ο ψυχικά άρρωστος και οι όψεις της επικινδυνότητας», γίνεται μία διαχρονική μελέτη των εκτάκτων ψυχιατρικών περιστατικών με εισαγγελική παραγγελία στους δήμους Βύρωνα, Καισαριανής και Ζωγράφου. Οι δύο πρώτοι δήμοι καλύπτονται από το Κέντρο Κοινωνικής Ψυχικής Υγιεινής, ενώ ο τρίτος δεν καλύπτεται για τα έκτακτα «εισαγγελικά» περιστατικά. Από την παράθεση των ευρημάτων φαίνεται ότι υπάρχει μία σαφής μειωτική τάση των ψυχιατρικών έκτακτων περιστατικών ατόμων που ήταν στην περιοχή ευθύνης του Κέντρου (Βύρωνα - Καισαριανή) που καλύπτονταν από τις υπηρεσίες του ΚΚΨΥ σε αντίθεση με το δήμο Ζωγράφου ο οποίος δεν καλύπτεται από καμία ψυχιατρική υπηρεσία.

Γίνεται φανερό ότι η ύπαρξη κοινοτικών υπηρεσιών ψυχικής υγιεινής, μπορεί να αποβεί αποτελεσματική στη μείωση της λεγόμενης κοινωνικής αντίδρασης με παράλληλη την απομυθοποίηση της «επικινδυνότητας» του ψυχικά άρρωστου.

Στο επόμενο άρθρο, γραμμένο από τον υποφαινόμενο, παρουσιάζεται το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών στον Καναδά. Το 1984 κατατέθηκε στην Κυβέρνηση του Καναδά το πόρισμα της Επιτροπής Badgley σχετικά με τα σεξουαλικά αδικήματα κατά των παιδιών και των νέων. Για την προετοιμασία του προσίματος αυτού, που έφτασε τις 1421 σελίδες συνεργάστηκαν επιστήμονες από διάφορους κλάδους και ακολουθήθηκε μία διαδικασία και μεθοδολογία που κάλυψε το θέμα κατά τρόπο εξαιρετικά πλήρη και ολοκληρωμένο αποτελώντας μία σπουδαία πηγή πληροφόρησης για μελλοντικές έρευνες. Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι 1 στις 2 γυναίκες και 1 στους 3 άνδρες υπήρξαν θύματα ανεπιθύμητων σεξουαλικών πράξεων σε μια κάποια στιγμή της ζωής τους.

Μπροστά στην ανησυχητική έκταση του φαινομένου η Επιτροπή κρούει τον κώδωνα του κινδύνου και προτείνει διάφορα μέτρα. Το πρώτο αφορά τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν τόσο στο ποινικό όσο και στο αστικό δίκαιο εφόσον οι περισσότεροι νόμοι έχουν γραφτεί με πλαίσιο τα ενήλικα άτομα και όχι τους ανήλικους. Μία σημαντική διαπίστωση, η οποία ισχύει διεθνώς, είναι η έλλειψη συνεργασίας και συντονισμού ανάμεσα στις υπηρεσίες συμπαράστασης στα παιδιά - θύματα.

Η Επιτροπή διαλέγει καθαρά την «τιμωρητική» στάση απέναντι στα αδικήματα με θύματα παιδιά και προτείνει να προστεθούν νέα αδικήματα στον Ποινικό Κώδικα, να συμπληρωθούν με καινούργιες περιπτώσεις τα ήδη υπάρχοντα εγκλήματα και να αυξηθούν ορισμένες ποινές ενώ παράλληλα πρέπει να καταργηθούν όλοι οι κανόνες που αφορούν την (αν)ικανότητα ενός παιδιού να καταθέσει στο δικαστήριο και οι καταθέσεις των να κρίνονται όπως εκείνες των ενηλίκων.

Το θέμα που πραγματεύεται η εγκληματολόγος Γ. Μασουρή είναι: «Κριτική αξιολόγηση της ψυχολογικής έρευνας για την αποτυχία κοινωνικοποίησης των παιδιών μέσα στην οικογένεια».

Αν η κοινωνικοποίηση του ανθρώπου καθορίζεται από το οικογενειακό του περιβάλλον και η αποτυχία για κοινωνικοποίηση βαραίνει το ίδιο περιβάλλον, όπως δέχονται οι ψυχολόγοι, τότε το ζητούμενο είναι να ορίσουμε τις πλευρές εκείνες του οικογενειακού περιβάλλοντος που είναι υπεύθυνες για την αποτυχημένη κοινωνικοποίηση.

Οι έρευνες που έχουν ασχοληθεί με τη γονική διαπαιδαγώγηση διακρίνονται σε «φυσιοκρατικές» και «πειραματικές». Σύμφωνα με τις πρώτες, οι πατέρες των εγκληματιών χρησιμοποιούν χαλαρές, αλλοπρόσαλλες και υπεραυστηρές μεθόδους. Σύμφωνα με τις δεύτερες η φυσική τιμωρία συμβάλλει στην ανεπαρκή ηθική ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Mannheim, η διαδικασία κοινωνικοποίησης του παιδιού εξαρτάται από τις σχέσεις που το παιδί συνάπτει με τους γονείς του νωρίς στη ζωή. Από τις έρευνες που έγιναν κατά την περίοδο 1950-1980, στην Αγγλία, συνάγεται ότι τα γεγονότα που έλαβαν χώρα νωρίς στη ζωή του παιδιού, όπως η διατάραξη του οικογενειακού περιβάλλοντος, η επιλογή ακατάλληλων μεθόδων διαπαιδαγώγησης απ' τους γονείς, η πλημμελής επίβλεψη του παιδιού, η εγκληματικότητα γονέα ή αδελφού, η οικονομική κατάσταση της οικογένειας, επηρεάζουν την ικανότητα του παιδιού να ανταποκριθεί σε μεταγενέστερες καταστάσεις που περιέχουν υψηλό βαθμό έντασης. Από την άλλη πλευρά όμως, ο καταλογισμός ευθύνης στο ανώμαλο οικογενειακό περιβάλλον για την αντικοινωνική συμπεριφορά του ανθρώπου εμπεριέχει κινδύνους.

Ακολουθεί η εργασία του Δ/ρος Εγκληματολογίας Γ. Νικολόπουλου, επιστημονικού συνεργάτη του Μεταπτυχιακού Τμήματος του Τομέα Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου με τίτλο: «Η επιχείρηση

Baxtrom. Ένα παράδειγμα του κοινωνικού ελέγχου της επικινδυνότητας». Το άρθρο αναφέρεται στην παρατήρηση μιας ορισμένης κατηγορίας ασθενών που μεταφέρθηκαν μαζικά και εσπευσμένα από σωφρονιστικά σε πολιτικά καταστήματα, λόγω του ότι το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. μετά από αρχική αίτηση του Johnie Baxtrom έκρινε κάποιο νόμο αντισυνταγματικό. Αυτή η μαζική μεταφορά τροφοδότησε έρευνες γύρω από την επικινδυνότητα αυτών των ασθενών. Όμως στην πράξη ένα χρόνο μετά τη μεταφορά:

α) Οι τιμές των εκδηλώσεων βίας στα πολιτικά νοσοκομεία ήταν κατώτερες από αυτές που αναμενόταν,

β) Τα πολιτικά νοσοκομεία ανταποκρίθηκαν ικανοποιητικά σ' αυτό το κύμα εισαγωγών,

γ) Στο τέλος του πρώτου χρόνου της «επιχείρησης» οι «ασθενείς Baxtrom» είχαν αφομοιωθεί πλήρως από τους υπόλοιπους ασθενείς και η μεταχείρισή τους δεν χαρακτηριζόταν από ιδιαίτερα φυλακτικά ή θεραπευτικά κριτήρια.

Τότε γιατί άραγε υπάρχει αυτή η εκτεταμένη αναφορά στα πορίσματα των ερευνών της «επιχείρησης Baxtrom» που συναντάμε σε εισηγητικές εκθέσεις αντεγκληματικής πολιτικής;

Ο συγγραφέας πιστεύει ότι αποτελεί περισσότερο μία επιβεβαίωση της «αναγέννησης» που παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια η έννοια της επικινδυνότητας παρά μια εμπειριστατωμένη διερεύνηση του θέματος τόσο στη μικροκοινωνιολογική διάσταση της βίαιης συμπεριφοράς, όσο και στο πλαίσιο μιας μακροσκοπικής θεώρησης της εγκληματικότητας. Οι ερευνητικές πρακτικές πρόγνωσης της εγκληματικής συμπεριφοράς, παράγοντας ένα σημαντικό αριθμό θετικών αποτελεσμάτων, εντάσσονται σε μια ατομοκεντρική σύλληψη του κόσμου που εξηγεί μονοσήμαντα την επικινδυνότητα σε ατομικό και ψυχογενετικό επίπεδο.

Για μια ακόμη φορά, σύμφωνα με τον A.Bottoms, ο εγκληματολόγος που διατηρεί την εντιμότητά του πρέπει να αναγνωρίσει την ανεπάρκειά του στο να αντιμετωπίσει όλες τις πλευρές αυτών των θεμάτων τόσο λόγω της ανομοιομορφίας της εγκληματολογικής γνώσης, όσο και λόγω του φτωχού επιπέδου συνεργασίας ανάμεσα στην εγκληματολογία και την κοινωνική και πολιτική φιλοσοφία και τέλος, λόγω της αδυναμίας κάθε μεμονωμένου εγκληματολόγου να κατέχει όλες τις επιστήμες που απαιτούν άμεσα την προσοχή μας αν πρόκειται να αντιμετωπισθούν κατάλληλα τα εγκληματολογικά ζητήματα.

Για μια ακόμη φορά, η εγκληματική πραγματικότητα ξέφυγε από την προσπάθεια κατηγοριοποίησης. Η ευκαιρία που πρόσφερε η υπόθεση και οι «ασθενείς Baxtrom» για να μας βοηθήσουν να προσδιορίσουμε περισσότερο την «επικινδυνότητα» δεν απέδωσε τα αναμενόμενα, από μερικούς, αποτελέσματα. Και τούτο γιατί όπου υπεισέρχεται ο ανθρώπινος

παράγοντας, δεν μπορούμε παρά να προσδιορίσομε τάσεις και πιθανότητες και όχι βεβαιότητες.

Ακολουθεί μία πολύ ενδιαφέρουσα παρουσίαση των εγκληματολόγων Ν. Πανάγου, Μ. Ταβουλάρη και Σ. Τσόλκα σχετικά με την κρατούσα κατάσταση στα Ιδρύματα Αγωγής Ανηλίκων και το σωφρονιστικό κατάσταση ανηλίκων Κορυδαλλού. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον έγκειται στο ότι για πολλούς και διάφορους λόγους δεν μπορούμε συχνά να έχουμε τέτοια αποτελέσματα παρατήρησης στα σωφρονιστικά ιδρύματα ανηλίκων αλλά και ενηλίκων.

Ως χώροι μελέτης επιλέχθηκαν

α) Το Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Θηλέων

β) Το Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων

γ) Το Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κορυδαλλού

Ως μεθοδολογία χρησιμοποιήθηκαν, η παρατήρηση, οι ομαδικές συζητήσεις, οι συνεντεύξεις βάσει ερωτηματολογίου και η έρευνα των υπαρχόντων αρχείων. Μετά από την ιστορική προσέγγιση και τις νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν τα Ιδρύματα Ανηλίκων, παρουσιάζεται ξεχωριστά κάθε Ίδρυμα και στο τέλος υπάρχουν οι προτάσεις.

Την προσοχή μας τράβηξε η άρνηση των παιδονόμων να συμμετάσχουν στην Ομάδα αυτογνωσίας και αυτοκριτικής του Ιδρύματος Αγωγής Θηλέων. Η πρωτοβουλία είναι οπωσδήποτε αξιέπαινη και γίνεται με τη συμμετοχή των παιδιών, της ψυχολόγου, των κοινωνικών λειτουργών και όποιου άλλου από το προσωπικό θέλει. Τα θετικά αποτελέσματα της ομάδας είναι ήδη εμφανή και συνοψίζονται σε άμβλυνση των σχέσεων μεταξύ του προσωπικού και των παιδιών, ανάπτυξη πρωτοβουλίας, δημιουργικότητα, ανάληψη δραστηριοτήτων και υπευθυνότητας.

Με τη μη συμμετοχή τους οι παιδονόμοι υιοθετούν μία αρνητική στάση που αποτελεί φραγμό για την ομαλή λειτουργία της Ομάδας.

Τονίζεται επίσης η ανάγκη μέτρων πρόληψης με στόχο την ευαισθητοποίηση των γονέων στον τομέα της ανατροφής και διαπαιδαγώγησης και εφόσον βασικός παράγοντας της εγκληματικότητας των ανηλίκων είναι η ανευθυνότητα και η άγνοια των γονέων. Ως μέτρα πρόληψης αναφέρονται η ύπαρξη οικογενειακών συμβούλων, η σύσταση επιτροπών ανηλίκων στους δήμους, που θα απαρτίζονται από εγκληματολόγους, ψυχολόγους, γιατρούς, δασκάλους, κοιν. λειτουργούς και νοικοκυρές και η εκπόνηση ειδικών επιμορφωτικών προγραμμάτων για το κοινό από την τοπική αυτοδιοίκηση.

Όσον αφορά το Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων, εντύπωση μας προκάλεσε η εξής φράση που τη δίνουμε αυτούσια και χωρίς σχολιασμό: «Λύση για τα περισσότερα προβλήματα αποτελεί το πειθαρχείο και ο ξυλοδαρμός που γίνεται από ομάδες φυλάκων απομονώνοντας τον κρατούμενο στο αρχιφυλακείο.»

Αν την αντιπαραθέσουμε με την πρωτοβουλία της «Ομάδας αυτογνωσίας» του ιδρύματος Αγωγής Ανηλίκων που προαναφέραμε βλέπουμε πόσο επιτακτική καθίσταται η πρόσληψη όλο και περισσότερων ειδικών επισημών στους χώρους αυτούς.

Ο Κοινωνιολόγος Ν. Παναγιωτόπουλος στο κείμενό του «Critique de la Raison Criminologique» θεωρεί ότι η «κρίση» που περνά σήμερα η εγκληματολογία είναι η κρίση μιας «ορθοδοξίας» και η είσοδος νέων ιδεών αποτελεί μια πρόοδο προς την επιστημοσύνη (Scientificite). Εξάλλου οι κατηγοριοποιήσεις αλλά και αυτή ακόμη η έννοια του εγκλήματος δεν θα αποτελούσε ένα τόσο σημαντικό αντικείμενο αντιπαραθέσεων αν δεν συντελούσε στην ύπαρξη της ίδιας της εγκληματικότητας.

Κάθε εγκληματική κατάσταση δεν είναι παρά μια πρόσκαιρη ισορροπία, ένα χρονικό σημείο της δυναμικής μέσω της οποίας διαλύεται και ξαναφτιάχνεται η προσαρμογή των δυνατοτήτων ύπαρξης μιας εγκληματικής συμπεριφοράς.

Αν η κοινωνιολογία της παραβατικότητας όπως και κάθε εγκληματολογία, αμφισβητείται ως επιστήμη κυρίως από όλους εκείνους που τρέφονται από τα σκοτάδια της γνώσης, οφείλεται στο γεγονός ότι φθάνει μέχρι το βάθος της συμβολικής βίας.

Στο επίκαιρο άρθρο του, ο Καθηγητής Γιάννης Πανούσης πραγματεύεται για την πληροφορική και το έγκλημα. Στο πρώτο μέρος βλέπουμε τις απεριόριστες δυνατότητες που μπορούν να προσφέρουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές τόσο στην έρευνα όσο και στη διδασκαλία των νομικών επιστημών. Η αρχειοθέτηση, επεξεργασία και μετάδοση της πληροφορίας, η κωδικοποίηση της νομοθεσίας και η καταγραφή της νομολογίας καθώς και η προετοιμασία δικαστικών αποφάσεων είναι μερικά από τα «οράματα», ή, ακόμη, τα προγράμματα της ηλεκτρονικής διοίκησης και απονομής της δικαιοσύνης. Στον τομέα της διδασκαλίας οι Η/Υ επιτρέπουν τη μαζική παιδεία και ταυτόχρονα διευκολύνουν την εξατομικευμένη επίδοση. Όσον αφορά την εγκληματολογική έρευνα, έχει συνήθως θεωρητικό χαρακτήρα και οι Η/Υ θα μπορούσαν να συμβάλλουν αποφασιστικά σε μία πιο «πρακτική» κατεύθυνση της έρευνας.

Η εγκληματικότητα με τη χρήση Η/Υ έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Τεράστιες ευκολίες παρέχονται στους υποψήφιους παραβάτες, όταν μάλιστα τις περισσότερες φορές ο μόνος μάρτυς των πράξεών τους είναι ένα μηχάνημα.

Ενώ όμως στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται οι, πραγματικά μεγάλες δυνατότητες που προσφέρει η χρήση Η/Υ, στο δεύτερο μέρος βλέπουμε τις αναπόφευκτες επιφυλάξεις που γεννά η εκτεταμένη χρήση τους κυρίως στον τομέα μιας πιθανής προσβολής των βασικών δικαιωμάτων του ατόμου, αλλά και διότι ίσως οι «δικαστικές πλάνες» των ανθρώπων δικαστών είναι λιγότερο βλαβερές για το κοινωνικό σύνολο απ' ότι οι «λογικές αλήθειες» των ρομπότ-δικαστών.

Ο συγγραφέας πιστεύει ότι ο προσδιορισμός των δυνατοτήτων αλλά και η χάραξη των ορίων μιας Κυβερνητικής Αντεγκληματικής Πολιτικής με εξειδικευμένα επιχειρησιακά προγράμματα θα αποτελέσει το «σταυρό» των εγκληματολόγων και των πολιτικών επιστημόνων του αύριο. Τέλος δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο Η/Υ δεν συγκινείται από τα βιώματα του ανθρώπου - εγκληματία.

Ο Καθηγητής Σ. Παπαστάμου ασχολείται με την ψυχολογιοποίηση της εγκληματικότητας. Σε έρευνα που έγινε, το ερωτώμενο δείγμα αρνείται κατηγορηματικά κάθε «ψυχιατροποίηση» της εγκληματικότητας. Αντίθετα μάλιστα, έχει την τάση να θεωρεί ότι η εγκληματική συμπεριφορά προέρχεται από τις κοινωνικές αδικίες που, στη συγκεκριμένη περίπτωση, καλλιεργούνται και αναπαράγονται από το σύστημα ποινικού δικαίου.

Οι κοινωνικές παραστάσεις ως προς τα πιθανά αίτια της εγκληματικότητας περνούν από την απλή και ριζική ψυχιατροποίηση της σε «ηπιότερα» στοιχεία ψυχολογιοποίησης για να καταλήξουν στην αντίληψη ότι στη ρίζα της εγκληματικότητας βρίσκεται η κοινωνία.

Σε τελευταία ανάλυση η λύση της ψυχολογιοποίησης των αιτίων χρησιμοποιείται για την «αποδραματοποίηση» της εγκληματικότητας η οποία αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο.

Ακολουθεί η παρουσίαση της Λέκτορος του Παντείου Πανεπιστημίου Ιω. Περαντζάκη - Καρατζόγλου, σχετικά με την κοινωνική ανομία και την ανθρώπινη αλλοτρίωση. Το άρθρο βασίζεται στο ρόλο της κοινωνικής καταπίεσης και στο γεγονός ότι η αντιψυχιατρική έχει ένα σημαντικό ρόλο να παίξει στο να απαλύνει το άτομο που έχει στιγματισθεί και απομονωθεί από τις διάφορες καταπιεστικές συνθήκες που έχει διαβιώσει (στρατός, κοινωνικές ομάδες κ.λ.π.).

Ο Κοινωνιολόγος Π.Α. Σινόπουλος προτείνει την ενδιαφέρουσα ιδέα ότι το να θρησκευτεί κάποιος σε μια φυλακή αποτελεί ένδειξη αντικονφορμισμού. Από διάφορα στοιχεία και πληροφορίες που συνέλεξε, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι εφόσον το κοινωνικό σύνολο της ελληνικής φυλακής (διευθυντές - φύλακες, κρατούμενοι) έχει αρνητική στάση απέναντι στην αξία της θρησκευτικότητας και φαίνεται να απορρίπτει τις συμπεριφορές των φυλακισμένων που θρησκευονται οι τελευταίοι εμφανίζονται ως αντικονφορμιστές.

Η Καθηγήτρια Καλ. Σπινέλλη και η επιμελήτρια ανηλίκων Ζ. Λούτση, ασχολούνται, στη συνέχεια, με την «κοινωνική ανισότητα και «ηθική παρεκτροπή των ανηλίκων». Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που διενεργήθηκε σε αριθμό ανηλίκων που απασχόλησαν, με τη δικαιολογία της πρόληψης, την Υπηρεσία Επιμελητών του Δικαστηρίου Ανηλίκων της Αθήνας κατά το 1985 και 1986 και που τελούσαν σε κατάσταση «ηθικής παρεκτροπής» σύμφωνα με τον αναγκ. νόμο 2724/1940.

Από τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι οι ανήλικοι για τους οποίους κρίθηκε αναγκαία η διοικητική παρέμβαση για λόγους πρόλη-

ψης μελλοντικής αντικοινωνικής ή και εγκληματικής συμπεριφοράς, προέρχονταν κατά μεγάλο ποσοστό από γονείς χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, επαγγελματών με μικρές απολαβές και χαμηλό κοινωνικό γόητρο. Πάντως τα αποτελέσματα αυτά πρέπει να ληφθούν υπόψη με επιφύλαξη και τούτο διότι είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι οι γονείς μεσαίου και ανώτερου επαγγελματικού και μορφωτικού επιπέδου δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα φυγής και διανυκτερεύσεων έξω από το σπίτι ή ανεπιθύμητες συναναστροφές των παιδιών τους. Πιθανόν οι περιπτώσεις αυτές να καλύπτονται και να μη φθάνουν στην Υπηρεσία Επιμελητών.

Οι συγγραφείς προτείνουν την κατάργηση του αναγκ. ν 2724/1940. Το ελληνικό Δίκαιο Ανηλίκων πρέπει να εμπλουτιστεί με διατάξεις: α) που να περιέχουν σαφή κριτήρια σχετικά με τις περιπτώσεις που απαιτούν τη λήψη προληπτικών μέτρων (π.χ. όταν απειλείται η σωματική ή ψυχική υγεία του ανηλίκου) β) που να αναθέτουν σε δικαστική αρχή την απόφαση για την εφαρμογή τέτοιων μέτρων και γ) που να προβλέπουν ένα ευρύ φάσμα μέτρων (τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια, επιμέλεια, φιλοξενία του ανηλίκου σε ειδική στέγη).

Στην επόμενη δημοσίευση ο Καθηγητής D.Szabo μιλά για το ρόλο της εγκληματολογίας στην πρόληψη του εγκλήματος, τη μεταχείριση και την κοινωνική επανένταξη του εγκληματία (στα γαλλικά). Ο συγγραφέας, σε ένα μικρό αλλά ουσιαστικό κείμενο, παραθέτει το τι έχει ήδη γίνει στον τομέα της πρόληψης εφιστώντας την προσοχή στα προβλήματα που θέτουν τα διαφορετικά γλωσσικά ιδιώματα που χρησιμοποιούν οι ειδικοί που δουλεύουν στο χώρο της εγκληματολογίας (νομικοί, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, σωφρονιστικοί υπάλληλοι).

Ακολουθεί το κείμενο των καθηγητών Ευγένιου Τριβιζά και Chr. Davies με τίτλο «Disagreements about penal policy: Basic sentiments and Public Argument».

Το θέμα που τους απασχολεί είναι πώς μπορεί να λυθεί το πρόβλημα του συνδυασμού των στόχων του ποινικού δικαίου που επιδιώκουν ουσιαστικά τον αποκλεισμό του παραβάτη μέσω της ανταπόδοσης, της τιμωρίας και της εξουδετέρωσης του δράστη και των στόχων που επιδιώκουν να συμπεριληφθεί και πάλι ο εγκληματίας στην κοινωνία (αποκατάσταση, αναμόρφωση, επανόρθωση, απεγκληματοποίηση). Το πρόβλημα είναι ότι ορισμένοι από τους στόχους αυτούς όπως η τιμωρία έχουν κάποια αποτελέσματα υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Γνωρίζομε σήμερα ότι ο εγκληματίας είναι κάποιος που προσπαθεί να κερδίσει κάτι από την παράβαση του νόμου. Όσο λοιπόν είναι μεγαλύτερο το κόστος για την απόκτηση αυτού του κέρδους τόσο λιγότερη θα είναι η ζήτηση κατά τις θεωρίες των οικονομολόγων.

Πιστεύομε ότι οι δύο συγγραφείς συνέβαλαν θετικά στην προσπάθεια να μπει κάποια τάξη ανάμεσα στις αντίθετες και αντιμαχόμενες αρχές οι

οποίες διαδέχθηκαν και εξακολουθούν να διαδέχονται η μία την άλλη ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες.

Το άρθρο της Κας Τρωιάννου - Λουλά Διδάκτορας Νομικής αφορά τη νεανική παραβατικότητα και έχει ως τίτλο: Έφηβοι, μετέφηβοι και ελληνική Στατιστική.»

Η συγγραφέας εκθέτει το νομικό καθεστώς τονίζοντας ότι οι έφηβοι, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της ισχύουσας νομοθεσίας, κατ' εξαίρεση μόνο «καταδικάζονται» στην «ιδιάζουσα ποινή» του σωφρονιστικού περιορισμού και πάντως δεν καταδικάζονται σε κοινές ποινές. Τι γίνεται όμως με τις στατιστικές που αφορούν τους εφήβους και μετεφήβους; Κατά τη συγγραφέα υπάρχουν ελλείψεις και χρησιμοποιούνται αδόκιμοι όροι. Επιπλέον υπάρχουν τεχνικές δυσκολίες στο διαχωρισμό των κατηγοριών ανηλίκων και ενηλίκων.

Η καθηγήτρια Φωτεινή Τσαλικογλου μας δίνει, με παραστατικό τρόπο, μερικές διαπιστώσεις από έρευνα που διεξήγαγε σε μητροκτόνους (κείμενο στα γαλλικά). Η μητροκτονία ενέχει μία υψηλή συμβολική σημασία για το δράστη.

Μέσα από τις γραμμές του κειμένου βλέπουμε πώς τα άτομα αυτά πέρασαν από μία έντονη καταπίεση από αυταρχικές ή πολύ «δυναμικές» μητέρες, οι οποίες είχαν αφήσει πολύ λίγες πρωτοβουλίες στους γιούς τους. Έτσι η μητροκτονία θα μπορούσε να ήταν μία απελπισμένη απόπειρα να ελευθερωθεί ο δράστης από ένα κύκλο κόλασης, να λύσει το δίλημμα, να σβήσει, ως διά μαγείας, την απειλή της καταστροφικής σύμπτυξης καταστρέφοντας τον ένα από τους δύο πόλους για να σώσει τον άλλο: «Τη σκότωσα για να ζήσω» βεβαιώνει ένας μητροκτόνος με εκπληκτική καθαρότητα πνεύματος.»

Πάντοτε επίκαιρα τα γραπτά της Καθηγήτριας Αγλ. Τσίτσουρα, ίσως λόγω και της δυνατότητας που της προσφέρει η θέση της στο Συμβούλιο της Ευρώπης να συμβουλευέται μία πρόσφατη και πλούσια βιβλιογραφία. Στο κείμενό της αυτό: «Αντεγκληματική πολιτική και ιδιωτικός τομέας» (στα γαλλικά), αναφέρεται στα προβλήματα που δημιουργεί η συμμετοχή της ιδιωτικής επιχείρησης στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής. Πρόσφατες στατιστικές, σχετικές με το προσωπικό των ιδιωτικών εταιρειών φύλαξης και ασφάλειας δίνει για τον Καναδά 47.780 άτομα έναντι 65.000 κρατικών αστυνομικών και για τη Γερμανία 126.000 έναντι 94.000. Μία πρώτη συνέπεια είναι ότι το προσωπικό των ιδιωτικών αυτών εταιρειών μπαίνει στην υπηρεσία των πιο ευκατάστατων κοινωνικών στρωμάτων πράγμα που οδηγεί σε μία κοινωνική ανισότητα και στην πιθανότητα μετατόπισης της εγκληματικότητας προς τα λιγότερο ευνοημένα κοινωνικά στρώματα.

Σημαντικά προβλήματα θέτει η ιδιωτικοποίηση της εκτέλεσης των στερητικών της ελευθερίας μέτρων. Η ιδιωτικοποίηση των φυλακών, για παράδειγμα, μπορεί να ωθήσει τους δικαστές να αυξήσουν τον αριθμό

των επιβαλλομένων ποινών φυλάκισης αφού θα υπάρξουν νέες θέσεις και νέα καταστήματα. Το κίνημα αυτό θα θέσει ασφαλώς ένα φρένο στη χρήση των εναλλακτικών ποινών στις οποίες έχουν στηριχθεί τόσες ελπίδες από τα Ην. Έθνη και το Συμβ. της Ευρώπης. Ο κίνδυνος της κερδοσκοπίας είναι επίσης παρών. Ως παράδειγμα αναφέρεται μία επιχείρηση της Πενσυλβάνιας, η οποία ετοιμαζόταν να κτίσει μία φυλακή 720 θέσεων σε ένα οικόπεδο μολυσμένο από τοξικές ουσίες, οικόπεδο που είχε αποκτήσει για το ποσό του 1 δολαρίου (!).

Είναι φανερό ότι, στον τομέα της εκτέλεσης των ποινών έστω και αν, ως εξαιρετικές περιπτώσεις αναφέρθηκαν οι πιθανότητες να οργανωθούν προγράμματα επανένταξης των κρατουμένων, η ιδιωτικοποίηση εκπροσωπεί μία τάση αυστηροποίησης της καταστολής με την επιβολή μακροχρόνιων ποινών που θα στοχεύουν κυρίως την «εξουδετέρωση» του παραβάτη.

Δεκαετίες προσπαθειών με στόχο την ανάπτυξη των εναλλακτικών ποινών στη φυλάκιση κινδυνεύουν να παραμερισθούν προς όφελος μιας δρακόντειας πολιτικής της οποίας η αποτελεσματικότητα (όσον αφορά την υποτροπή) δεν έχει αποδειχθεί και η οποία παρουσιάζει σημαντικά μειονεκτήματα.

Μία ευχάριστη έκπληξη αποτελεί η εργασία (στα γαλλικά) του Καθηγητή Ιάκ. Φαρσεδάκη πάνω στην «κοινωνική αντίδραση στο αδίκημα της «μοιχείας» στην Αττική κατά την κλασική περίοδο.» Η έκπληξη είναι ευχάριστη για δύο λόγους: α) διότι το αδίκημα εξετάσθηκε με πληρότητα και σφαιρικά και όσον αφορά την κοινωνική του διάσταση (προσβολή της οικογένειας) και όσον αφορά τη στοιχειοθέτησή του, τη δικονομία που ακολουθείτο και την ποινή που επεβάλλετο. Αυτός είναι, κατά τη γνώμη μας, ο ιδανικός τρόπος παρουσίασης ενός αδικήματος με την προσθήκη, στις μέρες μας των απαραίτητων στατιστικών στοιχείων β) διότι, η σφαιρική αυτή αντιμετώπιση αφορά ένα αδίκημα του αρχαίου ελληνικού δικαίου. Και όταν γνωρίζομε την πτωχότητα των (άμεσων) πηγών στον τομέα, η εμπειριστατωμένη αυτή έρευνα γίνεται ένας πραγματικός άθλος. Ασφαλώς η βαθιά γνώση του συγγραφέα γύρω από το αρχαίο ελλ. δίκαιο αποτελούσε ήδη εγγύηση της ποιότητας και του ενδιαφέροντος που θα παρουσίαζε αυτή η εργασία.

Το τελευταίο κείμενο του Τιμητικού Τόμου είναι της Επικούρου Καθηγήτριας του Παντείου Πανεπιστημίου Ανθοζωής Χαΐδου. Πραγματεύεται για τη λειτουργία και τη σκοπιμότητα των βραχυχρόνιων στερητικών της ελευθερίας ποινών. Οι στατιστικές δείχνουν ότι γύρω στο 90% (κατά μέσον όρο) των ποινών που επιβάλλονται από το δικαστήριο είναι ποινές φυλάκισης μέχρι 12 μήνες. Η βραχυχρόνια ποινή εμφανίζει ασφαλώς τα γνωστά μειονεκτήματα αλλά δεν στερείται και πλεονεκτημάτων για ορισμένες περιπτώσεις όπου η χρηματική ποινή δεν μπορεί να επιτύχει το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Σε ποιες περιπτώσεις πρέπει λοιπόν να χρησιμοποιούνται; Αφού εξαντληθούν όλα τα άλλα εξωϊδρυματικά μέτρα, και

αν τελικά επιβληθεί (λόγου χάρη σε περίπτωση υποτροπής) απαιτείται εξατομίκευση της ποινής και επανένταξη του δράστη στην κοινωνία.

Μετά την ανάγνωση αυτού του Τιμητικού Τόμου είχα μια αίσθηση ικανοποίησης και πληρότητας υπό την έννοια ότι είχα διαβάσει ενδιαφέροντα πράγματα που αφορούσαν τους περισσότερους τομείς αιχμής της σύγχρονης εγκληματολογίας.

Δεν είναι εύκολο να συλλέξει κανείς όλες αυτές τις συμμετοχές σε ένα τεύχος ειδικευμένης Επιθεώρησης. Καθίσταται λοιπόν εμφανής η χρησιμότητα τέτοιων συγγραμμάτων. Αποτελούν μια ξεχωριστή τιμή για τον επιστήμονα στον οποίο αφιερώνονται. Και είναι δίκαιο να συνδεθεί το περιεχόμενο του Τόμου αυτού με τον αείμνηστο Ηλ. Δασκαλάκη.